

Oblici vrste *Laserpitium peucedanoides* L.

(S 5 slika u tekstu.)

(*Die Formen von Laserpitium peucedanoides* L.)

Dr. I. Pevalšek.

Poredivši primjerke vrste *Laserpitium peucedanoides* L. sa Risnjaka s onima iz Dolomita i Monte Balda naišao sam na velike habituelne razlike. To me je ponukalo, da prije svega pretražim literaturu, koja govori o toj vrsti, a da iza toga dobavim veći porredbeni materijal.

Već su predlinejski autori (Seguier, Plukenet, Morrison, Bauhin i Haller) poznavali (dakako pod dugim drugačijim imenima) ovu biljku, ali je za nas odlučna istom diagnoza, koju nam je dao Linné u djelu *Amoenitates Academicæ* (Cent. II. 1756. p. 310.) imajući pred očima biljku s Monte Balda. Iza Linné-a spominju ju gotovo svi autori, koji pišu o flori južnih Alpa, tako da znamo, da areal te vrste obuhvata Južne Alpe od Bergamskih pa do Julskih i Kamničkih Alpa, prelazeći na jug sve do Velebita, a na sjevero-istok do Hude Lukne. Dok je areal ove vrste tako dobro poznat, dotle usprkos napadnosti njenih oblika nije o njima nitko pisao. To je tim zanimivije, što se diagnoze dane iza Linné-a za tu vrstu ne podudaraju međusobno. Napose ima razlika u opisivanju lista. Fiori i Paoletti¹ vele: »folia lanceolato-linearia vel linearia«; Arcangeli² govori o lišću, koje je lanceatno-linearano; kod Hayeka³ su liske »lanceolato vel lineato-

¹ Fiori, Paoletti e Beguinot: *Flora analitica d'Italia*. II. vol. 1900—02. p. 190.

² Arcangeli G.: *Compendio della Flora Italiana*. II. ed 1894 p. 916.

³ Hayek A.: *Flora von Steiermark*. I. 1910. p. 1197.

lanceolatae«. Koch - u¹ su liske »lineari-lanceolatae vel lineariae«. Linné (l. c.) u originalnoj diagnozi veli: »folia lineari lanceolata«, a Reichenbach² veli »foliis oblongis«! Kod Scopoli-a³ su liske lancetne, Wulfenu⁴ su »folia lineari-lanceolata angusta«, a Hostu⁵ »lineari lanceolata«. Razlika je svakako između folia oblonga i folia anguste lineari-lanceolata veoma velika.

Oblika je naše vrste veoma malo opisanih. Reichenbach (l. c.) opisuje var. *longifolium* i veli »foliis linearibus«. Arcangeli (l. c.) opisuje var. *latifolium* i dodaje »foliis bislongo lanceolatis«.

Imajući u ruci eksikate iz peštanskog muzeja i bečkog botaničkog instituta⁶ mogao sam se odmah uvjeriti, da na jednom individuu ne dolaze razne forme listova, a u bečkom herbaru našao sam i opis (u rukopisu) forme *latisecta*, koju Bornmüller opisuje: foliis ovali-lanceolatis. Osim toga sam se mogao uvjeriti, da su pojedini oblici listova u arealu lokalizirani.

Proređujući bečki i peštanski materijal opazio sam, da je još jedan kriterij lista za razlikovanje važan. Imade listova kod kojih su žile veoma izbočene (gotovo tako jako, kako je list debeo), a u drugih se listova žile jedva ističu (najviše do trećine debljine lista). Jako istaknute žile posjeduju samo oblici s veoma uskim lišćem. Da prosudim oblik lista uzimao sam broj, koji mi označuje, koliko je puta list dulji no što je širok. Imade listova, koji su samo tri puta dulji no što su široki, a imade i takovih, koji su i 50 puta dulji. Kod dugoljastih listova nalazimo samo takve, gdje je duljina 3—6 eventualno do 8 puta veća, kod lancetnih su liske 8—15 puta dulje, a taj se broj samo u pojedinim slučajevima smanjuje do 3, odnosno poveća do 40. Linearni listovi su 2—50 puta dulji no što su široki. Geografski su te forme tako odijeljene, da oblike s veoma uskim lišćem i istaknutim žilama nalazimo samo u zapadnom dijelu areala. Oblike sa duguljastim listovima nalazio sam najviše u srednjem dijelu areala i djelomice u istočnom. Oblici s linearno-lancetnim listovima

¹ Koch: Synopsis florae germanicae et helveticae 1843. p. 342.

² Reichenbach L.: Flora german. excursoria 1830.—32. p. 450.

³ Scopoli: Flora corniolica 1772 ed. 11. tom. 1. p. 197.

⁴ Wulfen: Flora Norica. Wien 1858. p. 388.

⁵ Host: Flora Austriaca I. Viennae 1827. p. 369.

⁶ Zahvaljujem gg. direktorima tih instituta, što su mi material stavili na raspoloženje.

prevaliraju u istočnom i srednjem dijelu areala. U istočnom i srednjem dijelu areala nema oblika sa jako istaknutim žilama.

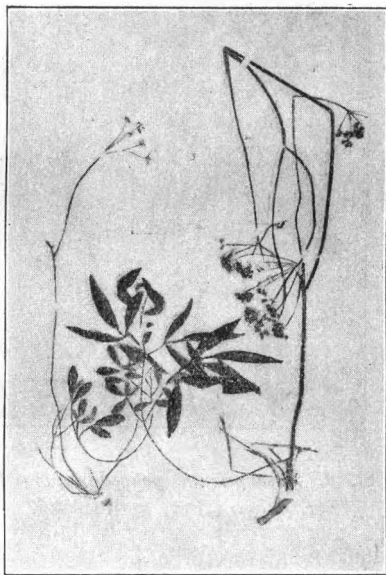
Ova okolnost nuka me, da razlikujem tri varijacije vrste *Laserpitium peucedanoides*. Niže dati ću opis tih varijacija, navesti u koliko su one već konstatirane i odrediti njihov areal.

1. Žile lista slabo izbočene, tek za trećinu debljine lista.

a) var. *latifolium* Arc. (= var. *latisecta* Bornm. ined.). Liske duguljaste (oblongne) 3—8(—10) puta tako duge kao široke, nježne. Epiderma nježna.

Sl. 1. *Laserpitium peucedanoides* L.
var. *latifolium* Arc. iz Dolomita.
(Bornmüllerov primjerak).

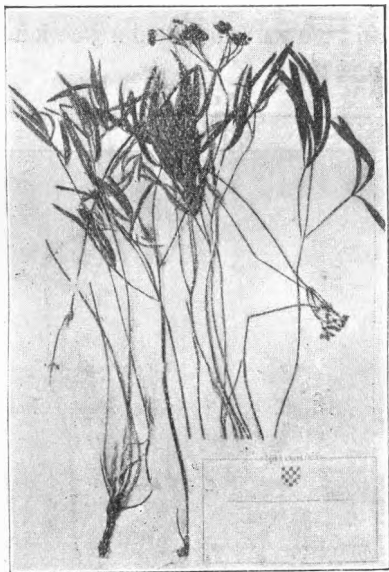
Sl. 2. *Laserpitium peucedanoides* L.
var. *latifolium* Arc. iz Karavanke.

Liske su najdonjih listova na vrhu zaokružene ili nenadano sužene u maleni šiljasti brk. Liske su gornjeg lišća postepeno sužene u brk.

Areal: *Dolomiti* (St. Vigil, Toblach, Dürrenstein, Schludersbach, Cortina, Ennerberg), *Trient* (Farsa, S. Cassian), *Julske Alpe* (Črna prst), *Karavanke* (Ljubelj, Obir), *Kamničke Alpe* (Kokrško sedlo, Kamničko sedlo, Belska Kočna, Logarska Dolina), *Krš* (Idrija,

Mokrice i Germada kod Ljubljane, a u prelaznim oblicima na Kranjskom Sniježniku).

b) var. *vulgare* mihi. Liske lancetne (3—) 8—20 (—40) puta tako duge kao široke, nježne. Epiderma nježna. Liske postepeno sužene u brk.

Sl. 3. *Laserpitium peucedanoides* L.
var. *vulgare* Pev. sa Risnjaka.

Sl. 4. *Laserpitium peucedanoides* L.
var. *vulgare* Pev. sa Kamničkog sedla.

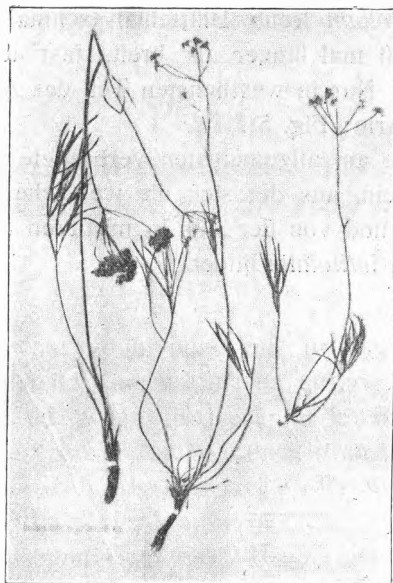
Areal: Ovo je najobičnija varijacija i nalazimo je svagdje unutar areala vrste od Tirola do Hude Lukne u Sloveniji i do gorskog Kotara; samo u materijalu iz najzapadnijih dijelova nijesam vidio ove varijacije. (Mte. Baldo).

II. Žile lista jako izbočene.

c) var. *longitotium* Rchb. (l. c.) Liske su (usko linearno-lancetne ili) linearne, 12—50 puta tako duge kao široke, čvrste, gotovo kožnate. Epiderma veoma čvrsta. Liske veoma postepeno sužene u brk.

Areal: Samo u najzapadnijem dijelu područja vrste: Monte Baldo, Vallarsa i Monte Ario.

Prema svemu izgleda da je var. *vulgare* najstariji tip, od kojega se razvila najprije dosta samostalna var. *longifolium*, a u srednjem i u istočnom dijelu areala razvija se var. *latifolium*. Potonja je vezana mjestimice sa prelaznim oblicima s var. *vulgare*.

Sl. 5. *Laserpitium peucedanoides* L.
var. *longifolium* Rehb. iz Italije.

Zusammenfassung.

Die Mehrzahl der Autoren beschreibt die Blättchen von *Laserpitium peucedanoides* als lanzettlich oder linear-lanzettlich. Reichenbach führt sie oblong an. Dieser Umstand und die grosse habituelle Verschiedenheit hat mich bewogen die einzelnen Formen zu unterscheiden.

1. Blättchenadern schwach hervortretend:

a) var. *latifolium* Arc. (= var. *latisecta* Bornm. in sched.) Blättchen oblong, 3—8 (—10) mal so lang als breit, zart. Die Epidermis zart. Blättchen der Grundblätter sind abgerundet oder plötzlich in eine kleine Spitze verschmälert. Blättchen der oberen Blätter allmählich verschmälert. Kommt in den Dolomiten, in Trient in den Julischen Alpen, Karavanken, Kamniker Alpen und im Kaiste vor. (Fig. 1 und 2.)

b) var. *vulgare* Pev. Blättchen lanzettlich (3—) 8—20 (—40) mal so lang als breit, zart. Die Epidermis zart. Die Blättchen allmählich verschmälert. Dies ist die gewöhnlichste Variation, die nur dem westlichsten Teil des Speziesareals fehlt. (Fig. 3 und 4.)

II. Blättchenadern stark hervortretend:

c) var. *longifolium* Rchb. Blättchen (schmal linear-lanzettlich oder) linear, 12—50 mal länger als breit, fast lederig. Die Epidermis sehr stark. Nur in westlichsten Teil des Areal (Mt. Baldo, Vallarsa und Mt. Ario; Fig. 5).

Es scheint die am allgemeinsten verbreitete var. *vulgare* die älteste Sippe zu sein, aus der sich die westliche var. *longifolium* herausgebildet hat und von der sich in mittleren und östlichen Teil des Areal die var. *latifolium* bildet.